

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-079–и
назди Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва
ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон
(734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.
Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 33)

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

**ба диссертатсияи Ҳабибуллозода Қурбон Ҳабибулло дар мавзуи
«Ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва хусусиятҳои онҳо дар таҳкими
плюрализми сиёсӣ (таҷрибаи Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи
илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо,
равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ**

Мутобиқати мавзӯ ва диссертатсия ба муҳтавои шиносномаи
ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Ҳабибуллозода Қурбон Ҳабибулло дар
мавзуи «Ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва хусусиятҳои онҳо дар таҳкими
плюрализми сиёсӣ (таҷрибаи Тоҷикистон)» ба шиносномаи ихтисоси илмӣ
23.00.02 – «Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ» мувофиқат
менамояд. Мазмун ва муҳтавои диссертатсияи мазкур бо мавзӯҳои
пешбининамудаи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи
самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва илмию техникӣ дар Ҷумҳурии
Тоҷикистон барои давраи то соли 2030», аз 28.02.2025, таҳти №114 қабул
гардидааст, мутобиқат дорад.

Мубрами мавзу таҳқиқ. Мавзӯи таҳқиқи «Ниҳодҳои ҷомеаи
шаҳрвандӣ ва хусусиятҳои онҳо дар таҳкими плюрализми сиёсӣ (таҷрибаи
Тоҷикистон)» ба шумори масъалаҳои муҳими фазои сиёсии муосири
миллӣ дохил мешавад, ки ҳам аз лиҳози назариявӣ ва ҳам аз ҷиҳати амалӣ
дорои аҳаммияти хос буда, дар илми сиёсатшиносии ватанӣ таҳқиқоти
тозаи илмӣ ба шумор меравад. Ин мавзӯ заминаи омӯзиши равандҳои
демократикунонии ҷомеа ва нақши ниҳодҳои шаҳрвандиро дар
ташаккули муҳити сиёсӣ, ки гуногунандешӣ ва иштироки васеи
шаҳрвандонро дарбар мегирад, фароҳам месозад. Дар шароити муосир,

ки ҷомеа ба марҳилаҳои муҳими таҳкими низоми сиёсӣ ва идоракунии самаранок қадам мегузорад, таҳқиқи механизмҳои таъсиргузориҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ташаккули плюрализми сиёсӣ ба зарурати воқеӣ мубаддал гаштааст.

Ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳамчун як бахши мустақилу фаъол, ки манфиатҳои шаҳрвандонро намоёндагӣ ва ҳифз менамоянд, дар ташкили муҳити сиёсӣ, ки гуногунии афкор ва иштирок дар раванди қабули қарорҳои таъмин менамояд, нақши муассир доранд. Таҳкими ин ниҳодҳо дар Тоҷикистон, бахусус пас аз давраи нооромии дохилӣ ва гузариш ба марҳилаи устувории сиёсӣ, нишон дод, ки рушди онҳо барои ҳифзи сулҳ, ваҳдати миллӣ ва фароҳам овардани фазои муколамаи иҷтимоӣ аҳаммияти калон дорад.

Плюрализми сиёсӣ, ки асоси ҷомеаи демократиро ташкил медиҳад, танҳо дар ҳолате метавонад амалӣ шавад, ки дар ҷомеа шароит барои ифодаи озодонаи афкор, иштироки фаъоли шаҳрвандон ва дастрасӣ ба равандҳои қабули қарорҳо вуҷуд дошта бошад. Дар ин замина, фаъолияти муассир ва пурсамари ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳамчун омили муҳими устуворсозии фазои сиёсӣ ва баланд бардоштани сатҳи фарҳанги сиёсӣ доништа мешавад.

Мубрамияти мавзӯи мазкур дар он зоҳир мегардад, ки он на танҳо масъалаи институтсионалӣ, балки равандҳои иҷтимоиву сиёсиро ҳам дар бар гирифта, ба омӯзиши ҳамгироии механизми иштироки шаҳрвандон дар идоракунии давлатӣ тавассути бахшҳои мухталифи ҷомеаи шаҳрвандӣ равона шудааст. Таҳқиқоти диссертатсионии мазкур имконият медиҳад, ки равобити мутақобилаи давлат ва ҷомеа дар асоси усулҳои ҳамкории демокративу шаффоф арзёбӣ гардад.

Дар натиҷаи омӯзиши ин мавзӯ, заминаи назариявӣ ва методологии таҳқиқи саҳми ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар раванди демократиякунонии низоми сиёсӣ ва таҳкими плюрализм дар Тоҷикистон

таҳия мешавад. Ҳамзамон, омӯзиши таҷрибаҳои мушаххас ва таҳлили муҳити ҳуқуқию сиёсӣ барои рушди минбаъдаи ҷомеаи шаҳрвандӣ ва фаъолияти озодаи он мусоидат хоҳад кард.

Аз ин лиҳоз, мавзӯи таҳқиқи мазкур ҳамчун як масъалаи саривақтӣ ва муҳими таҳқиқоти сиёсӣ дар Тоҷикистон матраҳ шуда, метавонад ба тақмили низоми идоракунӣ, тавсеаи иштирокчиёни ҷомеаи шаҳрвандӣ ва таҳкими асосҳои низоми демократӣ заминаи устувор фароҳам оварад.

Дарачаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки барои ғимоя пешниҳод мешавад. Навгонии илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ мазкур дар он зоҳир мегарданд, ки бори аввал заминаҳои назариявӣ ва методологии ташаккули ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ҳамбастагӣ бо равандҳои таҳкими плюрализми сиёсӣ дар шароити таърихиву сиёсии Тоҷикистон мавриди таҳлили ҳамаҷониба ва мукаммали илмӣ қарор гирифтаанд. Таҳқиқ бо истифода аз усулҳои муқоисавӣ, таърихӣ, таҳлили низомӣ ва институтсионалӣ роҳандозӣ шуда, саҳми ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандиро ҳамчун омили ташаккули муҳити гуногунандешӣ ва муколамаи сиёсии ҷомеа асоснок менамояд.

Яке аз навгонии назарраси таҳқиқ дар он зоҳир меёбад, ки бо таҳлили муфасссал механизми таъсиргузориҳои ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ба раванди ташаккул ва рушди плюрализми сиёсӣ муайян гардидааст. Дар заминаи ин таҳқиқ, плюрализми сиёсӣ ҳамчун принципи ташкилдихандаи демократияи муосир баррасӣ шуда, хусусиятҳои амалӣ ва назариявии он дар фазои сиёсии миллии кишвар амиқ омӯхта шудааст. Муаллиф дар ин замина на танҳо моҳияти ин падидаро таҳлил намудааст, балки имкониятҳои истифодаи он ҳамчун заминаи таҳкими ҳамкорӣ байни давлат ва ҷомеа, ва танзими муносибатҳои иҷтимоиро низ равшан сохтааст. Хусусияти нави дигар дар таҳқиқ таҳлили хусусиятҳои ташкилӣ ва эволюсионии ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ мебошад, ки дар равандҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии кишвар нақши фаъол мебозанд.

Мақоми ин ниҳодҳо дар давраи пасоистиклолӣ аз дидгоҳи илмӣ арзёбӣ шуда, тағйирёбии сохторӣ ва таҳаввулоти ҳуқуқиву институтсионалии онҳо мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Ғайр аз ин, бо така ба таҳқиқоти эмпирикӣ фаъолияти амалии ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар татбиқи принципи плюрализми сиёсӣ ва таъсири онҳо ба баланд бардоштани сатҳи огоҳии сиёсӣ, афзоиши иштироки шаҳрвандон дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва таҳкими ҳамзистии иҷтимоӣ исбот шудааст. Ҳамзамон, дар таҳқиқ дурнамо ва мушкилоти мавҷудаи рушди ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва монеаҳои ҳуқуқиву маъмурии фаъолияти онҳо низ ба таври илмӣ таҳлил шудаанд.

Дар маҷмӯъ, натиҷаҳои бадастомада ба сифати наwgониҳои илмӣ арзёбӣ мегарданд, ки метавонанд дар рушди минбаъдаи таҳқиқоти илмӣ дар самти ҷомеаи шаҳрвандӣ ва плюрализми сиёсӣ дар Тоҷикистон заминаи бозғайнимод бошанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Дар муқаддимаи рисолаи диссертатсионӣ зарурати таҳқиқи мавзӯи “Ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва хусусиятҳои онҳо дар таҳкими плюрализми сиёсӣ (таҷрибаи Тоҷикистон)” ҳамчун як масъалаи мубрами сиёсӣ ва иҷтимоӣ дар шароити давлати миллии муосир асоснок гардонида шудааст. Муаллиф тавонистааст аҳаммияти илмӣ ва амалии мавзӯро бо дарназардошти воқеиятҳои иҷтимоиву сиёсӣ, таърихӣ ва фарҳангии кишвар, инчунин дар иртибот бо принципҳои таҳкими демократия, иштирокчигии шаҳрвандон ва рушди низоми плюралистии сиёсат, тавсиф намояд. Дар рисола сатҳи омӯхташавии масъала дар доираи манбаъҳои илмӣи ватанӣ ва хориҷӣ мавриди таҳлил қарор гирифта, ҷойгоҳи мавзӯ дар фазои таҳқиқоти муосир равшан карда шудааст. Хусусияти муҳим ва арзишманди таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф фаъолияти ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандиро дар равандҳои сиёсӣ ҳамчун механизми

муассири таъмини гуногунандешӣ, муколамаи иҷтимоӣ ва таҳкими суботи ваҳдати миллӣ арзёбӣ кардааст.

Асоснокии хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодгардида дар асоси таҳлили амиқи меъёрҳои назариявӣ, таҷрибаи амалӣ ва истифодаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, стратегияҳо, концепсияҳо ва барномаҳои марбут ба рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ амалӣ гардидааст. Муаллиф бо истинод ба сарчашмаҳои мӯътамади илмӣ ва оморҳои расмӣ, нишон медиҳад, ки чи гуна таҳкими фаъолияти ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ба эҷоди фазои солими сиёсӣ, густариши плюрализм ва демократияи устувор мусоидат менамояд. Хулосаҳои таҳқиқ дар иртибот ба арзишҳои конститутсионӣ ва принципҳои идоракунии демократӣ таҳия гардида, метавонанд ҳамчун заминаи илмӣ барои коркард ва татбиқи барномаҳои миллӣ дар самти таҳкими ҷомеаи шаҳрвандӣ ва таъмини гуногунандешии сиёсӣ хидмат кунанд. Натиҷаҳо ва пешниҳодҳои диссертатсия дорои дараҷаи баландтарини эътимодноки буда, ба талаботи методологияи муосири таҳқиқот ҷавобгӯ мебошанд. Ҳамин тавр, тадқиқоти мазкур на танҳо саҳми назаррас дар илми сиёсатшиносӣ дорад, балки имкониятҳои амалиро низ барои таҳкими муносиботи давлат ва ҷомеа муайян месозад.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, се боб, шаш зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва интишорот аз рӯи мавзуи диссертатсия иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 168 саҳифаи матни компютериро ташкил медиҳад. Дар тавсифи умумии таҳқиқот мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, объект ва мавзуи таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва амалии таҳқиқот, сарчашмаҳои маълумотии таҳқиқот, навгонии илмӣ таҳқиқот, нуктаҳои асосии ба ҷимоя пешниҳодшаванда, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, тасвир ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия нишон дода шудаанд.

Боби аввали диссертатсия таҳти унвони «**Асосҳои назариявӣ-методологии таҳқиқи ҷомеаи шахрвандӣ ва плюрализми сиёсӣ**» ба омӯзиши амиқи заминаҳои илмию фалсафии ташаккули ҷомеаи шахрвандӣ ва таҳлили равандҳои гуногунандешӣ дар сохтори сиёсии муосир равона шудааст. Дар ин боб мафҳумҳо ва хусусиятҳои муҳими ҷомеаи шахрвандӣ ба таври низоминок таҳлил ва баррасӣ мегарданд, ки он ҳамчун як ҳодисаи иҷтимоӣ-сиёсӣ ва руқни асосии низоми демократӣ аст. Таҳқиқот асосан ба таҳлили механизмҳои таъсиррасонӣ, шаклҳои гуногуни ташаккулёбӣ ва вазифаҳои ин ниҳодҳо дар ҷомеа равона шудааст. Ҳамчунин, дар доираи боб мафҳуми плюрализми сиёсӣ, моҳият ва хусусиятҳои дигари он бо назардошти заминаҳои назариявӣ ва таҷрибаи амалии давлатҳои гуногун таҳлил карда мешаванд. Плюрализми сиёсӣ ҳамчун руқни муҳимтарини демократия тавсиф шуда, иштироки васеи гурӯҳҳои иҷтимоӣ ва сиёсии гуногунро, ки ба ташаккули муҳити гуногунандешӣ, тағйирпазирӣ ва муколамаи демократӣ мусоидат мекунад, дар бар мегирад. Дар таҳқиқот ҷанбаҳои назариявии плюрализм бо назардошти шаклҳои гуногуни он, инчунин таъсири он ба устувории низоми сиёсӣ ва рушди ҷомеаи демократӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд, ки барои дарки мақоми воқеии ин ниҳодҳо дар равандҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва нақши онҳо дар таҳкими низоми демократӣ ва рушди ҷомеа аҳамияти вижа дорад.

Боби дуюми диссертатсия таҳти унвони «**Ташаккул ва инкишофи институтҳои ҷомеаи шахрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон**» равандҳои мураккаби ташаккул ва инкишофи ҷомеаи шахрвандиро дар заминаи сиёсати муосири кишвар таҳлил менамояд. Дар ин боб хусусиятҳои таърихӣ, иҷтимоӣ ва сиёсӣ, ки ба пайдоиш ва рушди институтҳои ҷомеаи шахрвандӣ таъсири амиқ расонидаанд, ба таври васеъ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Таҳқиқоти мазкур равандҳои трансформатсионӣ дар сохтори иҷтимоию сиёсиро, ки пас аз ба даст овардани истиқлолият дар

Тоҷикистон рух додаанд, ба назар гирифта, нақши муҳими институтҳои ҷомеаи шаҳрвандиро дар таҳкими субот, рушди демократия ва тавсеаи фазои граждани нишон медиҳад. Ин боб инчунин ба мавқеи институтҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар замони соҳибистиклолӣ диққати махсус медиҳад. Дар ин раванд ин ниҳодҳо ҳамчун рукни асосӣ ва василаи таъмини иштироки фаъолонаи шаҳрвандон дар умури давлат ва ҷомеа баррасӣ шудаанд. Муҳимтарин ҷанбаҳо дар ин таҳқиқот ин таҳлили механизмҳои ташкилӣ ва фаъолияти институтҳои гуногуни шаҳрвандӣ, ки барои ҳимояи манфиатҳои ҷомеа ва пешбурди ҳуқуқи озодиҳои шаҳрвандон фаъолият мекунанд, арзёбии таъсири онҳо ба рушди равандҳои демократӣ ва нақши онҳо дар таҳкими суботи сиёсӣ ва иҷтимоӣ дар кишвар инбошанд. Муаллиф дар таҳқиқоти диссертатсионии худ тавонистааст равандҳои мураккаби инкишофи ҷомеаи шаҳрвандӣ ва институтҳои он дар шароити ҷорӣ ва таърихи муқарраркардаи Тоҷикистонро бо назари илмӣ ва таҳлилӣ муаррифӣ намояд. Ин таҳлил заминаи муҳим барои дарки воқеии нақши институтҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таҳкими низоми демократӣ ва фароҳам овардани фазои озоди гуфтугӯ ва ҳамкориҳои сохторҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ дар кишвар мебошад.

Боби сеюми диссертатсия бо унвони «**Нақши институтҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таҳкими принципи плюрализми сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон**» равандҳои мураккаби иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини гуногунандешӣ ва таҳкими низоми демократиро таҳлил менамояд. Дар ин боб фаъолият ва нақши муассисаҳои гуногуни ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳамчун омили муҳими ташаккули фазои сиёсӣ ва кафолатдиҳандаи иштирок ва ифодаи гуногунандешӣ дар ҷомеа ба таври муфассал баррасӣ мешаванд. Ин институтҳо бо иштироки фаъолонаи худ дар раванди қабули қарорҳо ва назорат бар фаъолияти давлат, ҳамчунин дар ташаккули муҳити озоди гуфтугӯ ва мубодилаи афкор саҳми назаррас доранд.

Ҳамзамон, дар қисматҳои алоҳидаи ин боб ба таҳлили вазъият ва дурнамои рушди фаъолияти институтҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар заминаи таҳкими принсипи плюрализми сиёсӣ равона шудааст. Ин таҳлил нишон медиҳад, ки бо вуҷуди мушкилот ва маҳдудиятҳои мавҷуда, ҷомеаи шаҳрвандӣ метавонад нақши муассир дар раванди муколамаи сиёсӣ ва таъсиси муҳити мутақобилан эътимодноки байни аҳоли ва мақомот бозад. Ба ин васила, институтҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ на танҳо ҳамчун механизми танзими муносибатҳои иҷтимоӣ, балки ҳамчун рӯкни асосии таҳкими плюрализми сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон арзёбӣ мегарданд.

Бар асоси таҳлилҳои илмӣ ва маълумотҳои муосири эмпирикӣ боби мазкур нақши муассисаҳои ҷомеаи шаҳрвандиро дар устувории фазои демократӣ, пешгирии тамоюлҳои монополияҳои сиёсӣ ва таҳкими фарҳанги таҳаммулпазирӣ дар ҷомеа таъкид менамояд. Аз ин ҷост, ки фаъолияти пурсамари ин институтҳо метавонад ба рушди устувори демократия ва таъмини иштироки васеи шаҳрвандон дар умури сиёсӣ ва иҷтимоӣ мусоидат кунад. Инчунин, дурнамои рушди фаъолияти онҳо барои таҳкими плюрализми сиёсӣ ва устувории низоми сиёсӣ дар Тоҷикистон имкониятҳои нав ва роҳҳои ҳамкориро пешбинӣ мекунад.

Дар хулосаи диссертатсия натиҷаҳои таҳқиқот ҷамъбаст гардида, тавсияҳои амалии муаллиф оид ба истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот пешниҳод шудаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Таҳқиқоти диссертатсионӣ оид ба мавзӯи «Ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва хусусиятҳои онҳо дар таҳкими плюрализми сиёсӣ (таҷрибаи Тоҷикистон)» дорои аҳамияти илмӣ ва амалӣ мебошад, ки дар фаҳмиши амиқи раванди муосири рушду ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ ва нақши он дар таҳкими низоми сиёсӣ нақши муассир дорад. Аз ҷиҳати илмӣ, ин тадқиқот заминаҳои назариявӣ ва методологии баррасии институтҳои

ҷомеаи шаҳрвандиро фароҳам меорад, ки дар рушди сохтори сиёсӣ ва низоми демократӣ дар Тоҷикистон аҳамияти хоса дорад. Муайянсозии хусусиятҳои ин ниҳодҳо дар муҳити сиёсӣ ва иҷтимоии кишвари мо, инчунин таҳлили таъсири онҳо ба раванди таъмини ғуноғунандешӣ ва иштироки фаъолонаи шаҳрвандон дар умури сиёсӣ ба рушди назарияҳои муосири сиёсатшиносӣ ва ҷомеашиносӣ кӯмак мерасонад.

Аз ҷиҳати амалӣ, натиҷаҳои таҳқиқот барои мақомоти давлатӣ, созмонҳои ғайридавлатӣ ва дигар субъектҳои иҷтимоӣ ҳамчун манбаи бозғайнимодии маълумот дар самти такмили сиёсати идоракунии ҷомеаи шаҳрвандӣ ва рушди низоми плюрализми сиёсӣ хизмат мекунад. Идоракунии мукамал ва ҳамоҳангшудаи ин ниҳодҳо имконияти тақвияти фазои демократӣ ва таҳкими заминаҳои ҳуқуқии иштирок дар фаъолияти сиёсиро фароҳам меорад. Таҳлил ва пешниҳодҳои таҳқиқот дар самти беҳтарсозии механизми ҳамкорӣ байни давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ метавонад ба таъмини устувории низоми сиёсӣ ва рушди самаранокгардонии фаъолияти ҳокимият кумак намояд. Инчунин, омӯзиши таҷрибаи Тоҷикистон дар ин соҳа метавонад барои таҳияи стратегияҳои рушд ва барномаҳои амалӣ дар доираи ҳифзи ҳуқуқҳои шаҳрвандон ва рушди фаъолиятҳои иҷтимоӣ мусоидат кунад. Аз ин ҷиҳат, таҳқиқоти мазкур нақши калидӣ дар рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ ва таҳкими арзишҳои демократӣ дар Тоҷикистон дорад ва барои такмили назарияҳои муосири сиёсатшиносӣ ва амалигардонии он дар шароити миллӣ аҳамияти муҳим касб мекунад.

Нашри натиҷаҳои таҳқиқи аз рӯйи мавзуи диссертатсия. Натиҷаҳои асосии диссертатсия ва хулосаҳои таҳқиқот дар мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳои муаллиф наشر шудаанд. Натиҷаҳои илмӣ таҳқиқот дар 5 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 3 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 2 мақола дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ба таъъ расидаанд. Шумораи

маводи чопшудаи муаллиф ба талаботи банди 35-и Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023 №295) тасдиқ гардидааст, мувофиқат менамояд. Мақолаҳои илмӣ нашршудаи муаллиф ба мазмун ва мавзӯи рисолаи илмӣ бевосита алоқаманд мебошанд.

Мутобикати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ бо риояи талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводи илмӣ, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, таҳти №493 тасдиқ гардидааст, ба расмият дароварда шудааст.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд ба талаботи Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023 №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Норасой ва эродҳо. Бояд зикр намуд, ки дар баробари муваффақиятҳои кори диссертатсионӣ баъзе камбудии низ ба назар мерасад, ки онҳоро ба таври зерин ишора менамоем:

1. Дар қисмати муқаддима муҳаққиқ ба таври равшан изҳор накардааст, ки мақсад аз мафҳуми “ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ” дар доираи диссертатсияи мазкур аз чӣ иборат аст, кадом гурӯҳи ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ мавриди таҳқиқи илмӣ қарор гирифтаанд ва чунин интиҳоб ба чӣ асос ёфтааст?

2. Дар саҳифаи 51 диссертатсия чунин омадааст: “Дар ин самт метавон қайд намуд, ки плюрализми сиёсӣ дар ҷомеаи тоҷик ба зиддияту муҳолифатҳо ва низои ошкоро оварда расонид”, ки, аз назари мо, қобили

қабул буда наметавонад. Магар плюрализми сиёсӣ метавонад ҷомеаро ба ҷанг кашад? Ва оё сабаби ҷанги шахрвандии Тоҷикистон мавҷудияти плюрализми сиёсӣ буд?

3. Диссертант дар саҳифаи 72 таҳқиқоташ менависад, ки "...ҳашар, ҷамоат ва шурои маҳаллиро **наметавон** ҳамчун ниҳодҳои алоҳидаи ҷомеаи шахрванди баррасӣ намуд", ҳол он ки дар саҳифаи 78 чунин натиҷагирӣ шудааст: "Концепсияҳои тоҷикӣ, бо монанди ҳашар (амали якҷояи ҳамсоҷаҳо), ҷамъомад, гаштак (муттаҳид гардидани одамон барои ҳалли масъалаи сатҳи ҷамъоварӣ), шурои маҳаллӣ (намояндагони интихобии аъзоёни ҷамоа, ки равандҳои беҳдошти ҷамъиятиро танзим менамоянд) асрҳо вуҷуд доштанд ва заминаи фаъолияти муосири ихтиёрии ҷамъиятӣ баромад менамоянд». Ин тазоди назар аст.

4. Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда мазмун ва моҳияти аслии унвони диссертатсия ва муҳтавои онро пурра ифода ва моҳият ва махсусиятҳои ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандии Тоҷикистонро дар раванди ташаккул ва тақомули плюрализми сиёсии кишвар дар худ таҷассум накардаанд.

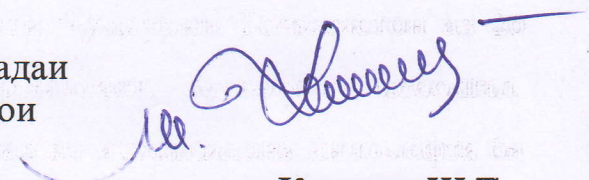
Новобаста ба ин, камбудии ҷойдошта мазмун ва арзиши илмӣ диссертатсияро коҳиш намедиханд. Диссертатсияи Ҳабибуллозода Курбон Ҳабибулло дар мавзӯи «Ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандӣ ва хусусиятҳои онҳо дар таҳкими плюрализми сиёсӣ (таҷрибаи Тоҷикистон)» воқеан ҳам ба яке аз масъалаҳои муҳимтарин дар шароити рушди давлатдорӣ демократӣ ва ташаккули ҷомеаи кушоди Тоҷикистони демократӣ бахшида шуда, дар илмҳои сиёсии ватанӣ икдоми хеле муҳим ва саривақтӣ мебошад. Диссертатсияи мазкур кори мустақилона анҷомёфтае мебошад, ки сохтори он тибқи талаботи муқарраргардида омода гардидааст. Ҳангоми таҳияи диссертатсия миқдори зарурии адабиётҳои илмӣ мавриди истифода қарор дода шудааст. Адабиёти истифодашуда ба омӯзиши мавзӯи мазкур ва масъалаҳои баррасигардида робитаи бевосита доранд.

Диссертатсия аз рӯи мазмуну мундариҷа ба ихтисоси интиҳобгардида мувофиқат менамояд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Ҳабибуллозода Қурбон Ҳабибулло дар мавзӯи «Ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва хусусиятҳои онҳо дар таҳкими плюрализми сиёсӣ (таҷрибаи Тоҷикистон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандро ва технологияҳои сиёсӣ пешбинӣ гардидааст, ба талаботи пешбиниамудай бандҳои 31 ва 33–и Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023 №295) тасдиқ гардидааст, мувофиқ мебошад. Диссертатсияи мазкур таҳқиқоти мукамал ва мустақилро анҷомёфта ба шумор рафта, муаллифи он Ҳабибуллозода Қурбон Ҳабибулло сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси илмӣ 23.00.02 – «Ниҳодҳо, равандро ва технологияҳои сиёсӣ» мебошад.

Муқарризи расмӣ,

Сарҳодими илмӣ шӯъбаи ШМА ва Канадаи
Институти омӯзиши масъалаҳои давлатҳои
Осиё ва Аврупои АМИТ,
доктори илмҳои сиёсӣ

Каримов Ш.Т.

“Имзои Каримов Ш.Т.-ро тасдиқ менамоям”:

Нозири шӯъбаи кадрҳои Институти
омӯзиши масъалаҳои давлатҳои
Осиё ва Аврупои АМИТ

Бекова О.

3.09.2025
Суроғаи муқарриз:
734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 33
Тел.: +(992) 935701780
E-mail: shamskarimov14@gmail.com